

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.13384101>

Accepted: 01.09.2024

Tıp Öğrencileri İçin Tarih Laboratuvarları: Müzelerin Eğitimdeki Rolü

History Labs for Medical Students: The Role of Museums in Education

Rahman YAVUZ

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Tıp Fakültesi Tıp Eğitimi Anabilim Dalı
rahman.yavuz@omu.edu.tr Samsun, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1762-2418>

Özet

Müze kelimesinin kökeni Yunanca "Mouseion" kelimesinden gelmektedir. Bu kelime, "Mousa" yani "müz" (ilham perisi) sözcüğünden türetilmiştir ve "müzlere adanmış yer" anlamına gelmektedir. Müzeler somut ve somut olmayan kültürel değer ve mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen, toplumun hizmetinde olan ve kâr amacı gütmeyen kurumlardır. Müze eğitimi, insanı ve kendini zaman ve mekânda anlama çabasıdır. Kültürel mirası korumak; geçmişi, bugünü ve geleceği ilişkilendirmek; kültürel sanat eserlerini korumak, kendi ve farklı kültürlerini çok yönlü bir şekilde öğrenmek ve anlamak; nesiller arası anlayış ve empati geliştirmek, müzeleri yaşatmak müzelerin kurum niteliği kazanmasına yardımcı olmaktadır. Tarihi izleri ve kültürel değerlerimizi güncel bilgilerle birleştiren müzeler, tarihi mirası gözler önüne serme açısından önemli bir kaynak işlevi görmektedir. Müze gezileri, öğrencilerin derslerde gerçekleştirdikleri eğitim-öğretim etkinliklerini pekiştirerek öğrenmelerini kalıcı hale getirir ve kültürel etkinlikler aracılığıyla eğlenerek öğrenmelerine olanak tanımaktadır. Bu nedenle, müze ziyaretleri tıp eğitiminde tıp tarihi, etik ve deontoloji gibi konu alanlarında oldukça eşsiz öğrenme fırsatları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tıp Eğitimi, Tıp Tarihi, Müze Eğitimi, Müze Gezisi.

Abstract

The origin of the word 'museum' comes from the Greek word 'Mouseion'. This word is derived from the word 'Mousa' which means 'muse' and means 'place dedicated to museums'. Museums are non-profit institutions that explore, collect, preserve, interpret and exhibit tangible and intangible cultural values and heritage in the service of society. Museum education is an effort to understand people and themselves in time and space. To protect cultural heritage; to connect past, present and future; to protect cultural works of art; to learn and understand one's own and other cultures in a multifaceted way; to develop understanding and empathy between generations; to keep museums alive; to help museums achieve institutional quality. By combining historical traces and cultural values with current information, museums serve as an important resource for revealing historical

heritage. Museum visits make students' learning more permanent by reinforcing the pedagogical activities they do in the classroom and by allowing them to learn through cultural activities. Therefore, museum visits offer unique learning opportunities in medical education. These include medical history, ethics and deontology.

Keywords: Medical Education, History Of Medicine, Museum Education, Museum Visit.

1. GİRİŞ

Müze kelimesinin kökeni Yunanca "Mouseion" kelimesinden gelmektedir. Bu kelime, "Mousa" yani "müz" (ilham perisi) sözcüğünden türetilmiştir ve "müzelere adanmış yer" anlamına gelmektedir. Mouseion, tanrılara sunulan adak eşyalarının bulunduğu-sergilendiği-toplandığı kutsal alanı belirtmekte kullanılmakla birlikte, dilimize müze olarak geçmiştir (Gerçek, 1999). Uluslararası Müze Konseyi (ICOM), 24 Ağustos 2022 tarihinde düzenlenen 26. ICOM Genel Konferansında müzeyi, somut ve somut olmayan mirası araştıran, toplayan, koruyan, yorumlayan ve sergileyen, toplumun hizmetinde olan ve de kâr amacı gütmeyen kalıcı bir kurum olarak tanımlamıştır. Halka açık, erişilebilir ve kapsayıcı olan müzeler, çeşitliliği ve sürdürülebilirliği teşvik etmektedir. Müzeler eğitim, eğlence, düşünme ve bilgi paylaşımı için çeşitli deneyimler sunmaktadır (International Council of Museums, 2024). Müzeler geleceği anlamlandırmada oldukça etkili kurumlardır.

Müzelerin toplama, koruma ve sergileme gibi öncelikli görevlerinin yanında merak uyandırma ve eğitime destek olma gibi özgün işlevleri de bulunmaktadır (Kömlüksiz, 2022). Müzeler kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasında eğitsel rolleri olan kurumlardır. Bir topluma ait olan geçmiş eserler ve aynı coğrafyada yaşayan farklı medeniyetlere ait kültürel mirasın da aktarılmasında müzeler önemli fırsatlar sunmaktadır (Buyurgan & Mercin, 2005). XVIII. Yüzyıldan itibaren Avrupa'da müzeler önemli bilgi kaynağı olarak kullanılan kurumlar olmuştur (Burke, 2001). Bununla birlikte müzeler üstlendikleri toplumsal sorumlulukla halkın toplanma, bilgi edinme ve sohbet etme ortamı olarak işlevsel hale gelmiş, Fransız Devrimiyle birlikte müzeler eğitim aracı olarak kullanılmaya başlanmıştır (Akmehmet & Ödekan, 2006: 47-58).

Türkiye'de müzecilik faaliyetleri ilk kez 1881'de müze müdürü olan Osman Hamdi Bey'in döneminde başlamış, Cumhuriyet'ten sonra ise artarak gelişmeye devam etmiştir. Bunun en önemli nedeni ise özellikle Atatürk'ün kültür varlıklarının araştırılıp ortaya çıkarılmasına ve bu anlamda müzelerin yaygınlaştırılmasına verdiği önemdir. Cumhuriyet ilanı ile Türkiye'de yalnızca "Asar-ı Atika Müzesi" adıyla anılan İstanbul Arkeoloji Müzesi, Aya İrini'de kurulmuş olan Askeri Müze, Süleymaniye Külliyesi içerisinde bulunan Evkaf-ı İslamiye Müzesi ile bazı büyük Anadolu kentlerinde bulunan Müze-i Hümayun şubeleri bulunmaktaydı (Meydan & Akkuş, 2014: 29).

2. MÜZELERİN EĞİTİMSEL FONKSİYONU

Günümüzde müzeler profesyonel olarak hem okul eğitimi için hem de yetişkin eğitimi için kullanılmaktadır. Amaçları farklı ve bu bağlamda, çeşitli koleksiyonlara sahip pek çok müze bulunmaktadır. Müzelerin işlevleri arasında toplama, arşivleme, koruma, sergileme ve eğitim bulunmaktadır (Buyurgan & Mercin, 2005). Müzeler toplumda estetik ve sanatsal yönden gelişim

için oldukça elverişli kurumlardır. Tarih, arkeoloji, sanat tarihi, fen bilimleri ve sosyal bilimler gibi disiplinlerde araştırma yapmak isteyen akademisyenlere müzeler çeşitli fırsatlar sunmaktadır. Müzelerin üstlendiği bir görevde, müzelerin eğitim-öğretim etkinlikleri için kullanılmasıdır. Eğitim-öğretim amacıyla öğrenciler ve yetişkinler müzelerde iyi vakit geçirmek, öğrenirken eğlenme olanağı sağlanmasını beklemektedir.

Aktif eğitim ortamları yalnızca sınıflarda değil, sanat ve kültür merkezi olan müzelerde de gerçekleşmektedir. Birbirinden farklı pek çok nesnenin bir arada bulunması, müzelerde öğrencilere önemli bir deneyim sağlamaktadır. Öğrencilerin özellikle sosyal ve beşeri bilim dallarına ait programların derslerinde duydukları bilgileri müzelerde somutlaşmış halde görmeleri, onlar için öğrenme bağlamında hem ilgi çekici hem de merak uyandırıcıdır. Özellikle müze atölyelerinde küçük gruplar ile uygulama yapma, refleksiyon yapma imkânı varsa, öğrenciler ve hatta yetişkinler için de yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı anlamına gelmektedir.

Müzeler ve tarihi mekânların eğitim amaçlı aktif eğitim öğeleri bağlamında kullanımı öğrencilerde gözlem, iletişim, akıl yürütme, çıkarımda bulunma ve sınıflama gibi becerilerin gelişmesine katkı sunmaktadır (Er Tuna & Kaya, 2022: 515- 529). Müze eğitimi kapsamlı bir tanımlamayla, müzede öğrenme olanakları ve yaşantısal deneyimler sağlayacak eğitsel etkinliklerin organize edilerek gerçekleştirilmesidir (Onur, B. & Zilcioğlu, Ş. (2008). Çocuk müzeleri ve Müze Eğitimi. Ankara: Ürün.). Günümüzde eğitimde farklı yaklaşım ve yöntemlerin varlığı, öğretim faaliyetlerinin sadece sınıflarda değil okul dışı öğrenme ortamlarında da gerçekleştirilmesine imkan vermekte, bu da müzede eğitimi gündeme getirmektedir. Müze eğitimi hem örgün eğitimde hem de üniversitelerde fakülteler tarafından eğitim programlarında benimsenmeye başlanmıştır. Özellikle son zamanlarda açılan özel müzelerin sayısının artması, aynı zamanda bu müzelerde eğitim departmanının kurulmasını, böylelikle yapılandırılmış müzecilik faaliyetlerinin de artmasına neden olmuştur. Böylelikle bu eğitim departmanlarında bu alanda çalışan kişiler görevlendirilmeye başlandı. Bunlar arasında Rahmi Koç Müzesi, Pera Müzesi, İstanbul Modern, Sabancı Müzesi, Ankara'da Cer Modern Sanatlar Müzesi ve Cin Ali Müzesi eğitimle ilgili kurulan müzelere örnek verilebilir.

Müzeler toplumun geçmişinden kültürel miras barındırmaktadır. Bir müzenin tarih müzesi, arkeoloji müzesi, bilim müzesi, etnografya müzesi, arkeoloji müzesi veya sanat müzesi olması onun sunduğu olanaklardan yararlanmak adına bir farklılık ihtiva etmemektedir. Çünkü hangi müze olursa olsun orada toplum ile paylaşılan her türlü nesne ve dokümantasyon sayesinde, o bağlamla ilgili olarak gerek kendi ülkemiz gerekse farklı ülkelerle ilgili kültürel miras aktarımı gerçekleştirilmektedir. Müzeler toplumun belirli konularda aydınlanması için önemli fırsatlar sunan eşsiz ortamlardır. Müzelerle ilgili yapılması gereken hazırlıklar içerisinde öğrenme bağlamını geliştirmeye yönelik olarak ziyaretçilere, onların orada olmaktan keyif duymalarını sağlayacak, öğrenme motivasyonunu artırmayı hedefleyen bir ortam oluşturmak gerekmektedir. Eğitim bilimlerinde yapılandırmacılık müze eğitiminin kapsamı ile de örtüşen çağdaş bir yaklaşımdır. Çünkü yapılandırmacı yaklaşım; öğrenenlerin edindiği deneyimleri, bilgileri yeni edineceği bilgi ve deneyimlerle eşleştirmesi ve onun üzerine kurgulaması olarak tanımlanmaktadır. Müze eğitiminde de yapılandırmacılığa benzer şekilde düşünün ve bugünün deneyimlerinden yararlanarak yarın yapılacakları tasarlamak ön plandadır. Bu anlamda yapılandırmacı yaklaşım ve müze eğitimi arasında önemli örtüşmeler söz konusudur (Kızılkaya, 2020:1-14).

2.1. TIP EĞİTİMİNDE MÜZELERİN ROLÜ

Ünlü eğitim bilimcisi John Dewey, eğitim sürecinde yaşantının ve özellikle anlamlı yaşantılar geçirmenin öneminden bahsetmektedir. Dewey, eğitim sürecinde yaşantının önemini özellikle vurgulamaktadır. Fakat Dewey'e göre her yaşantı bir eğitim ürünü demek değildir. Ona göre her gerçek öğrenme bizzat yaşantıdan kaynaklanmaktadır. Ancak bu durum her yaşantının eşit derecede eğitsel nitelikli olacağı şeklinde algılanmamalıdır. Her yaşantı bir eğitim demek anlamına gelmemektedir. Ancak yine de bazen olumsuz yaşantı deneyimleri istemeden de olsa bir öğrenmeye neden olabilmektedir. Dewey'e göre günlük yaşantısal deneyimler kişileri öğrenme süreci açısından motive etmemektedir. Bu bağlamda yaşantılarımızın eğitimsel faaliyetler kapsamında bir öğrenme ürünü haline gelmesi için hem fiziksel hem de bilişsel yönünün birlikte bulunması gerekmektedir.

Yaşantısal deneyimler sadece ilginç ve renkli olabilir, ancak bu deneyimlerin uygun bir şekilde organize edilmesi öğrenme süreci için bir gerekliliktir (Constantino, 2004: 399-417). Yapılandırmacı yaklaşıma uygun tıp tarihi konularının öğretiminde klasik ezber bilgilerin öğrencilere aktarılması veya ezberletilmesi değil anlama ve düşünme becerilerinin geliştirilmesi hedeflenmektedir (Yılmaz & Şeker, 2011: 21-39). Müzeler, içinde barındırdıkları her türlü tarihi ve kültürel varlıklar ile klasik ders ortamları dışında aktif öğrenme sürecine katkı sunacak eğitsel fiziki ortamlar sağlayarak yapılandırmacı yaklaşımın gerçekleştirilmesine uygun bir ortam hazırlamaktadır. Bu eğitsel ortamda öğrenciler için geçmiş ve gelecek arasında bağ kurma ve geleceğe dair bir vizyon belirleme, empati kurma, sosyolojik ve kültürel değişim ve sürekliliği anlama ve de kanıta dayalı sentez yapma gibi önemli tarihsel düşünme becerilerinin edinilmesini kolaylaştıracak fırsatlar bulunmaktadır. Tıp tarihi ile ilgili konuların öğretilmesinde salt bilgiyi ezber haline getirmekten ziyade, konuları günümüz yaşamıyla da ilişkilendirerek öğrencilerin üst bilişsel fonksiyonlarını geliştirmeye yönelik çeşitli yöntem ve tekniklerin kullanılması gerekmektedir. Bir saha bir laboratuvar çalışması gibi müzeler tıp tarihi ile ilgili konuların ve kavramların öğretilmesinde öğrencilerin başka bir kaynaktan elde edemeyeceği deneyim ve bilgileri bu mekanlarda kazanılmasında önemli bir yer tutmaktadır. Bu fırsatların değerlendirilmesiyle birlikte öğrenciler farklı kültürleri, farklı insanları, farklı ülkeleri tanıma ve kendisiyle yaşadığı ortam arasındaki kültürel ve tarihsel ilişkiyi de kavramış olacaktır. Kendi ve yakın coğrafyasını tanımış ve algılamış kişiler ancak küresel boyutta bir yaklaşım getirebilecektir. Tarihsel ve kültürel değerler açısından oldukça derin bir zenginliği olan ülkemizde kurulan müzeler gerek sağlık bilimleri gerekse sosyal ve beşeri bilimleri öğretimi açısından son derece elverişli eğitim ortamları olmuştur (Meydan & Akkuş, 2014: 402-422.).

Müzeler kuruluş amacına uygun şekilde sergiledikleri kalıntı ve eserler, ziyaretçilere sundukları çağımıza özgü dijital çözümler ile kavramsal temaların kalıcı olarak öğrenilmesine olanak sağlayan aktif bir öğrenme alanı haline getirilmelidir. Müzelerde farklı disiplinler arasında formal, öz-yönelimli bir öğrenme şeklinde gerçekleşmektedir. Müzelerde gerçekleştirilen eğitimin sonunda sergilenen nesnelere aynı dönemdeki toplumsal yaşantı ve kültür ile ilişki kurulması; yaratıcı düşünmenin teşvik edilmesi, değişen mavi gezegenin fark edilmesi, geçmişle günümüz arasında bağ kurulması; toplumsal sorunlara yönelik bakış açısı kazandırılması, günümüze taşınan mesleki, kültürel ve sosyal yansımaların kavranması, araştırmacı düşünce tarzının kazandırılması ve de kültürler arası iletişimin kolaylaştırılması beklenmektedir. Bu doğrultuda bakıldığında tıp

eğitiminin bir parçası olarak gerçekleştirilen tıp ve sağlık müzelerinin eğitsel ziyaretleri yaşadığı topluma ve dünyaya entegre olabilmiş ve empati ile bakabilmiş iyi iletişim kurabilen hekimler yetiştirilmenin önemli bir parçası konumundadır (Köken, 2022: 224-225). Müze deneyimi “Duyarsam unuturum, görürsem hatırlarım, yaparsam anlar ve öğrenirim” Çin atasözünü destekler nitelikte bir süreci ziyaretçilerine yaşatmaktadır. Yaşantısal deneyimlere dayalı olarak gerçekleşen öğrenme ile hatırlama ve kalıcılık sağlanması kolaylaşmaktadır. Bu nedenle geleneksel olarak öğrencilere bir okulda sunulandan daha çoğu müzeler, sanat ve kültür merkezleri gibi aktif öğrenme öğelerine uygun tasarlanmış farklı öğrenme ortamlarında aktarılabilmektedir. Müzeler ve müze eğitimiyle ilgili olarak yaşanan çağdaş gelişmeler ışığında müzelere temel işlevlerinin yanında farklı görevler de yüklenmektedir. Bunların eğitsel yansımaları geleneksel sınıfta öğrenmeye bir alternatif veya sınıf içerisindeki öğrenmeyi destekleyecek düzeyde bir öğrenme ortamının müze içerisinde oluşturulması çabalarıdır. Eğitim bilimlerinde son zamanlarda gözlenen yapısal değişiklikler öğrencilerin pasif olarak sadece dinleyici konumunda kaldıkları klasik anlayıştan aktif öğrenme, öz-yönelimli öğrenme gibi öğrenme sorumluluğunu alarak kendi öğrenme sürecini planlayan bireyler yetiştirmeyi hedefleyen bir yaklaşımı da beraberinde getirmiştir. Yaşanan bu gelişmeler aynı zamanda müzenin görevini yeniden tanımlamış, müze ziyaretçilerinin müzeden pedagojik anlamda daha fazla yararlanabilmesi için yapılması gerekenleri gündeme getirerek müzelerin daha geniş kitlelere hitap etmesine öncülük etmiştir. Bu durum müze eğitimiyle ilgili akademik ve idari personelleri müzelerdeki nesnelere eğitsel bir bakış açısıyla değerlendirme yapmaya yöneltmiştir. Müzede gerçekleşen öğrenme süreciyle alakalı davranışları şu şekilde tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2019: 23-43):

- **Başlangıç Davranışları:**

Bu davranış, eğitsel etkinliği gerçekleştirme, etkinliğin geliştirilmesi amacıyla çalışan akademik ve idari personelleri gözleme.

- **Geçiş Davranışları:**

Bu aşamada eğitsel etkinlik tekrarlanır. Edinilmesi istenen öğrenmeleri geliştirmek için olumlu duygusal tepkiler oluşturma ve yansıtma yapma.

- **Gelişme Davranışları:**

Geçmiş deneyimsel yaşantılar ile yeni öğrenmeler bu davranış modelinde ilişkilendirilmektedir.

Araştırmacılar, müzelerde bireylerin öğrenme modelleri ve bunların özellikleri hakkında aşağıdaki açıklamaları yapmışlardır.

1. Bireysel Öğrenmeler

Müzedeki bireysel öğrenmeleri öğrenmeye güdülenme, öğrencilerin ön bilgileri ve bir anlam oluşturma çabaları etkilemektedir. Ziyaretçiler farklı farklı sebeplerden ötürü müze gezileri için güdülenirler. Alan yazın incelendiğinde müzelere gerçekleştirilen eğitsel ziyaretlerin nedenleri arasında eğitim, kişisel gelişim, restorasyon ve eğlence gibi farklı nedenlerin olduğu belirtilmektedir. Özellikle ziyaretçilerin içsel motivasyonları, müze gezisinden edinilecek

kazanımlara daha rahat ulaşmayı sağlamaktadır. Bireylerin içsel motivasyonları ve güdülenmeleri sonrasında eğitsel gezilerde bir diğer önemli parametre ise ön bilgidir. Bu amaçla eğitsel amaçlı bu gibi gezilerde katılımcıların ön bilgilerinin belirlenerek eksik olan ön öğrenmelerin tamamlanması faydalı olacaktır. Bir diğer yöntem ise, saptanan ön bilgi öğrenme eksikliklerine yönelik olarak eğitsel gezinin yapılandırılması olacaktır. Ziyaretçiler, müzede kendi yaşantılarını kullanarak deneyimsel bir anlamlandırma oluşturmaktadır.

2. Sosyal ve Kültürel Öğrenmeler

Müzelerde bireylerin öğrenmelerinin oluşmasında sosyal etkileşim önemli bir rol oynamaktadır. Müzelerde grup içerisinde öğrenme, ziyaretçilerin birbirleriyle ortak bilgi oluşturma yoluyla gerçekleşmektedir. Bu bağlamda yaşantısal deneyimler yorumlanır ve bilgi grup içerisinde yorumlama paylaşılmaktadır. Böylelikle sosyal etkileşimler yoluyla anlamlı bilgi oluşturulup paylaşılmaktadır.

3. Fiziksel Ortam Kaynaklı Öğrenmeler

Sadece müzelerde sergilenen çeşitli nesnelere ve içerikler öğrenmeyi etkilemez, bunun yanında oluşturulan fiziksel ortamın da öğrenme süreci bağlamında rolü bulunmaktadır. Tarihi ve kültürel gerçek nesnelere ulaşmak dışsal öğrenme motivasyonunu harekete geçirmektedir. Ziyaretçiler müze gezi etkinliğinde gerçek nesnelere etkileşim geçirerek deneyimler oluşturmaktadır. Ayrıca müzelerde ait fiziksel ortamlarda öğrenmeyi kolaylaştırıcı uzman rehberler, el broşürleri ve dijital çözümlerinde öğrenme sürecinde önemli etkileri olmaktadır (Oruç & Altın, 2008: 125-141). Müzede gerçekleşen öğrenmeleri okul öğrenmelerinden farklı kılan müzelerde gerçek nesnelere varlığı ve de ziyaretçilerin bu nesnelere detaylı bir şekilde inceleme olanaklarının bulunması, müze öğrenmelerini bağımsız öğrenme süreci içerisinde informal, öz yönelimli ve yaşam boyu öğrenme ilkeleri doğrultusunda öğrenme sürecinin gerçekleşmesi olarak belirtilmektedir (Gray & Chadwick, 2001: 427-441) (Jackson & Hughes & Kidd & Bresler: 2007).

Müzelerin öğrenmeye etkileri ve müze eğitiminin sonuçları şu şekilde özetlenebilir. Müzeler barındırdığı tarihi ve kültürel mirasla ilgili düşünce ve duyguları bir araya getirerek entelektüel bağlantıları kolaylaştırmaktadır. Müzeler değer ve tutumları etkilerken, sosyal ve kültürel aidiyeti geliştirmektedir. Müze ziyaretleri ilgi ve merakı artırırken gelecek öğrenmelerin de kapısını aralamaktadır (Hein, 1998). XX. yüzyıl boyunca, hızla gelişen bir ortamda teknolojik ilerlemeler, tıp fakülteleri ve eğitimcilerin öğretimlerini giderek daha fazla bilimsel bilgi edinmeye odaklamasına yol açmıştır (Kumagai, 2017: 1659–1660). Bu değişimle birlikte, tıp öğrencileri hasta başından daha da uzaklaşmış, daha uzmanlaşmış, izole hale gelmiş ve benzeri görülmemiş oranlarda tükenmişlik yaşamıştır (Ryan & Haley & Ryan & Rigby & Santen, 2021: 274–279). Tarihsel olarak tıp pratiğinin temeli olarak görülen sosyal ve beşeri bilimlerin tıpta insan bilimleri çatısı altında tıp eğitimine entegre edilmesi, bu sorunlara bir çözüm olarak önerilmiştir. Bu bağlamda yansıtıcı yazma, yaratıcı yazma, görsel sanatlara yakından bakma, film izleme, müzik, tıp tarihi, dans ve tiyatro sanatları, sosyoloji ve felsefe gibi alanların kısa bağımsız oturumlardan uzun süreli kurslara kadar çeşitli şekillerde tıp eğitimine entegre edilmesi önerilmektedir (Kagan & Kelly-Hedrick & Benskin & Wolffe & Suchanek & Chisolm, 2022: 2010513).

2.2. TIP TARİHİ MÜZELERİ

Son yıllarda müzelerde eğitim faaliyetleri önem kazanmış ve birçok müze türünde yürütülmeye başlanmıştır. Dolayısıyla ilgili müzede bazı müze eğitimi yöntemleri kullanılarak yürütülen etkinliklerde temel amaç, yaşayarak, hissederek ve en önemlisi öğrenerek kazanımlar sağlamaktır. Tıp ve sağlık tarihi müzeleri, sağlık çalışanlarının yanı sıra her yaşta ve bu alana ilgi duyan kişilere sağlık kültürünün günümüze kadar olan aşamalarının tanıtıldığı, öğrenmelerine katkı sağlayan, sosyalleşmelerine yardımcı olan kültür ve eğitim kurumlarıdır (Yetimoğlu & Akyol, 2013: 16-24).

İnsan anatomisini barındıran tıp müzelerinin ilk ortaya çıkışı tıp öğrencilerine eğitim vermek amacıyla örneklerin ve patolojik koleksiyonların özel alanlarda sergilenmesi XVI. ve XVII. yüzyıllarda çeşitli doğa tarihi müzelerinin himayesi altında gerçekleşmiştir (Cole, 1949: 524). XIX. yüzyılın başlarından son yirmi yıla kadar tıp müzeleri tıp tarihi, etik ve deontolojik konuların öğretiminde tıp eğitiminde öncü rollere sahipti. Ancak son yıllarda birçok faktör bu rollerin dramatik bir şekilde azalmasına neden olmuştur (Cook, 2007: 37-42). Bunların başında, şu anda tıp eğitiminin her kademesinde uygulanmakta olan bilgi teknolojisi ve web tabanlı öğrenmedeki büyük ilerlemeler gelmektedir. Teknolojik ilerlemenin birçok avantajına rağmen, tıp müzelerinin hala göz ardı edilmemesi gereken ve multimedya/sanal modda öğrenme ile elde edilemeyecek önemli faydalar sunmaktadır. Tıp müzelerinin eşsiz ortamı bağımsız öğrenme araçları olarak tıp eğitimine çeşitlilik getirmektedir. Tıp öğrencileri için gözlem becerileri özellikle hasta-hekim ilişkisi açısından önemlidir ve de bazı tıp fakültesi eğitim programlarında görsel sanatlar yoluyla iletişim ve gözlem becerilerinin geliştirilmesi amaçlanmıştır (Marreez & Willems & Wells, 2010: 249-253). Özellikle tıp müzelerinde gerçekleştirilen küçük grup çalışmaları oldukça olumlu öğrenme ortamları oluşturmaktadır. (Reilly & Ring & Duke, 2005: 250-252) (Dolev & Friedlaender & Braverman, 2001: 1020-1021) (Boisaubin & Winkler, 2000: 292-296).

Yaratılışından bu yana hastalık ve sağlık kavramlarıyla hep yakın ilişki içinde olan insanlığı, tıp alanında birçok önemli gelişmeye imza atmıştır. Mısır, Mezopotamya, Antik Yunan, Roma, Selçuklu ve Osmanlı medeniyetlerinin her biri bu coğrafyada ayrı bir iz bırakmıştır. Medeniyetlerden miras kalan sağlık alanındaki bu tür çalışmaların günümüzdeki örneklerini birçok alanda görmek mümkündür. Bugünkü hastanelere ve tıp fakültelerine eşdeğer olan ve çoğu zaman aynı kompleks içinde yer alan geçmişin darüşşifaları ve tıp medreselerinin bir kısmı bugün müze olarak hizmet vermekte ve tıp öğrencilerinin ilgisini çekmektedir. Müze eğitiminin amaçları; müzeciliğin geliştirilmesi, müzede eğitim kavramının ön plana çıkarılması, ders programları ile bağlantılı olarak öğrencilerin derslerine katkı sağlanması, her yaşta insanın kazanımlarının ve farkındalıklarının artırılması ama en önemlisi insanların bu tür mekanlara çekilmesidir. Tıp ve sağlık müzeleri, bu tür faaliyetler ve müzeler ile eğitimin iş birliği sayesinde gözde mekanlar haline gelecektir. Türkiye'de tıp müzeleri ile ilgili çalışmalar, 1915 yılında Dar-ül Fünun Tıp Fakültesi'nde (Osmanlı Üniversitesi) Dahiliye öğretmeni olarak iki yıl müdür olarak görev yapan Dr. Abdülhak Adnan Adıvar tarafından başlatılmıştır. Dr. Adnan Adıvar, hem hekim hem sanatçı hem de tabip müfettişi olan Dr. Hikmet Hamdi'yi görevlendirdi. Dr. Hikmet Hamdi 1915 yılında Almanya'da tıp müzelerini gezerek incelemelerde bulundu ve döndüğünde çalışmalarını uygulamaya koydu. 1917 yılında Sağlık Müzesi personeli alınarak Cağaloğlu'ndaki Tıp Umumi Müdürlüğü binasında bir oda hizmete açıldı. Hızla ilerleyen çalışmalarda Dr. Hikmet Hamdi'nin yağlıboya tabloları, bilgilendirici tabloları ve alçı maketlerinin sayısı artınca bu eserler Divanyolu'nda Milli Savunma

Komitesi'nin bulunduğu binanın sağlık müzesine ayrılan bölümüne taşındı. Böylece Sağlık Müzesi 1960'lı yıllara kadar faaliyet gösterdiği yere taşınmıştır. Dr. Hikmet Hamdi, kendi yağlıboya tablosunda Almanya'dan getirilen hastalıkları ve korunma yollarını anlatan tabloları tercüme ederek tüm Türk halkının anlayabileceği eserler ortaya çıkardı. Alçı, levha, yağlıboya tablolar yeterli sayıya ulaşıp halka açılma hazırlıkları tamamlanınca açılışı 23 Temmuz 1918'de Milli Sağlık Müdürü Esad Paşa tarafından yapılmıştır (Döger & Kurum M, 2012: 43-46). Tıp tarihi müzeleri, öncelikle tıp ile uğraşanlar başta olmak üzere halkın tümüne yönelik eğitici niteliğe sahiptir. Ülkemizdeki tıp tarihi müzeleri arasında Sabuncuoğlu Tıp ve Cerrahi Tarihi Müzesi, Gevher Nesibe Tıp Tarihi Müzesi, Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Müzesi, Gülhane Tıp Müzesi, Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi, Hafsa Sultan Şifahanesi Tıp Tarihi Müzesi, Bursa Sağlık Tarihi Müzesi, Dr. Ceyhun İrgil Sağlık Müzesi ve Samsun Cerrahi El Aletleri ve Sağlık Müzesi bulunmaktadır.

3. SONUÇ

Günümüzde çağdaş eğitim-öğretim stratejilerinin önem kazanmasıyla; “müze eğitimi” daha çok gündeme gelmeye başlamıştır. Özellikle eğitimciler bu konuda çok iş düşmektedir. Öğrencinin görerek, yaşayarak öğrenmesi için farklı öğrenme ortamları, yöntemleri uygulamalıdır. Günümüzde, artık görerek – yaşayarak öğrenmenin çok daha kalıcı olduğu bilinmektedir. Bu anlayışla öğretmenlerin de klasik eğitim anlayışından sıyrılarak, tıp tarihi gibi konu alanlarında öğretim ortamı olarak müzelerden yararlanmaları gerekmektedir. Öğretmenlerin bu konuda desteklenmesi, her türlü imkanın sağlanması gerekmektedir. Müzelerin tıp eğitimi sürecindeki yararlılığını ve canlılığını sürdürmenin anahtarı, müzeleri modern bilgi teknolojileriyle geliştirmek ve desteklemek ve müze temelli eğitim faaliyetlerini tıp eğitimi müfredatına dahil etmektir.

KAYNAKÇA

- Adıgüzel, Ö. (2019). Müze Eğitimi ve Yaratıcı Drama. Ankara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dergisi, 1(1), 23-43.
- Akmehmet, K. T., & Ödekan, A. (2006). Müze eğitiminin tarihsel gelişimi. İTÜ Dergisi, 3(1), 47-58.
- Boisaubin, E. V., & Winkler, M. G. (2000). Seeing patients and life contexts: the visual arts in medical education. The American journal of the medical sciences, 319(5), 292–296.
- Burke, P. (2001). Bilginin toplumsal tarihi. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları
- Buyurgan, S., & Mercin, L. (2005). Görsel Sanatlar eğitiminde müze eğitimi ve uygulamaları. Ankara: Görsel Sanatlar Eğitimi Derneği Yayınları.
- Cole, F. J. (1949). A History of Comparative Anatomy: From Aristotle to the Eighteenth Century. 1st Ed. London, UK: Macmillan & Co. Ltd. 524 p.
- Cook D. A. (2007). Web-based learning: pros, cons and controversies. Clinical medicine (London, England), 7(1), 37–42.

- Costantino, T.E. (2004), Training aesthetic perception: John Dewey on the educational role of art museums. *Educational Theory*, 54, 399-417.
- Dolev, J. C., Friedlaender, L. K., & Braverman, I. M. (2001). Use of fine art to enhance visual diagnostic skills. *JAMA*, 286(9), 1020–1021.
- Döger, F.K, Kurum, M. (2012). Tıp Tarihi Müzeleri. *ADÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 13(1), 43-46.
- Er Tuna, Y., & Kaya, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretimi kapsamında müze ve müze eğitime yönelik yapılmış lisansüstü tezlerinin incelenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(19), 515- 529.
- Gerçek, F (1999). Türk müzeciliği. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları
- Gray, D., & Chadwick, A. (2001). Museums: Using Keyworkers to Deliver Lifelong Learning. *International Review of Education*, 47, 427-441.
- Hein, G. E. (1998). *Learning in the Museum*. London: Routledge.
- International Council of Museums, (2024), Museum Definition. [Online] Available: <https://icom.museum/en/resources/standards-guidelines/museum-definition/> (July 29, 2024).
- Jackson, A., Hughes, C., Kidd, J., & Bresler, L. (Ed.) (2007). The role of theater in museums and historic sites: visitors, audiences and learners. In *International Handbook of Research in Arts Education* Springer Nature.
- Kagan, H. J., Kelly-Hedrick, M., Benskin, E., Wolffe, S., Suchanek, M., & Chisolm, M. S. (2022). Understanding the role of the art museum in teaching clinical-level medical students. *Medical education online*, 27(1), 2010513.
- Kızılkaya, M. Ö. (2020). Prof. Dr. Ayşe Çakır İlhan ile Müze Eğitimi Üzerine Söyleşi. *Journal of International Museum Education*, 2(1), 1-14.
- Köken, A.H. (2022). Tıp Tarihi ve Etik Eğitiminin Bir Parçası Olarak Müze Ziyaretleri: Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Tıp Fakültesi Örneği. *Ahi Evran Med J.*, 6(3):224-225.
- Kömleksiz, F.Ö. (2022). *Etkinliklerle Müze Eğitimi Kitabı*. (Bölüm 1). Ankara: Pegem Akademi.
- Kumagai A. K. (2017). Beyond "Dr. Feel-Good": A Role for the Humanities in Medical Education. *Academic medicine: journal of the Association of American Medical Colleges*, 92(12), 1659–1660.
- Marreez, Y. M., Willems, L. N., & Wells, M. R. (2010). The role of medical museums in contemporary medical education. *Anatomical sciences education*, 3(5), 249–253.
- Meydan, A., & Akkuş, A. (2014). Sosyal Bilgiler Öğretiminde Müze Gezilerinin Tarihi ve Kültürel Değerlerin Kazandırılmasındaki Önemi. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 29:402-422.
- Oruç, S., & Altın, B.N. (2008). Müze Eğitimi ve Yaratıcı Drama. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(5), 125-141.

- Reilly, J. M., Ring, J., & Duke, L. (2005). Visual thinking strategies: a new role for art in medical education. *Family medicine*, 37(4), 250–252.
- Ryan, M. S., Haley, K. E., Helou, M., Ryan, M. H., Rigby, F., & Santen, S. A. (2021). Bringing clerkship grading back to the bedside. *The clinical teacher*, 18(3), 274–279.
- Yetimoğlu S. & Akyol A.,A. (2013). Medical and health museums in Turkey and educational activities. *European Journal of Research on Education*, Special Issue: Art in Education, 16-24.
- Yılmaz, K. ve Şeker, M. (2011). İlköğretim Öğrencilerinin Müze Gezilerine ve Müzelerin Sosyal Bilgiler Öğretiminde Kullanılmasına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, 3(1), 21-39.